

PERLES SUFÍS LA MÍSTICA MUSULMANA

El sufisme es defineix a si mateix com el "cor de l'Islam", la seva ànima, la seva font de vida. Tota religió viu la temptació de l'esclerotització ritual i dogmàtica. Conscient d'això, el sufisme es presenta com a aprofundiment espiritual dels gestos, oracions i obligacions de tot musulmà. Tota realitat apareix davant els seus ulls com composta d'una exterioritat i d'una interioritat, d'una "lletra" i d'un "sentit".

El sufí se submergeix al mar de l'exterioritat, del visible, de les aparences, per cercar aquí, en el que és profund, el seu sentit, la seva ànima, la seva font. L'exterioritat -el ritu, el dogma, la literalitat de l'Alcorà, etc.- no perden res del seu valor, però el místic decideix no quedar-se en la superficialitat de les coses per conèixer el que dóna vida a aquesta lletra. Així com la lletra sense el seu sentit és lletra morta i el cos sense cor és cos sense vida, l'Islam viu de la saba de la seva mística.

Presentem a continuació el camí sufí a través de deu textos que són com deu perles que expressen la necessària purificació del cor fins a arribar a ser vertader mirall de Déu. Com veurem en alguns dels textos següents, el sufisme centra la seva reflexió espiritual en el cor.

1. La purificació del cor

La primera cosa que ha de fer el místic és purificar el seu cor i orientar-lo cap a Déu perquè sigui fidel reflex dels raigs divins que es projecten sobre ell:

"Quan un posseeix un mirall polsegós i rovellat i desitja que reflecteixi el sol perfectament, serà necessari posar en obra dos tipus d'operacions: polir el mirall -que s'efectua pel *dhikr* [la invocació a Déu i el tenir-lo sempre present]- i orientar aquest mirall cap al sol, perquè el sol es reflecteixi perfectament. Es poden fer hores i hores de *dhikr*, però si no s'orienten correctament és temps perdut."

(*Sidi Hamza al-Qâdiri Boudchich s. XXI*)

Sabem que l'oració no transforma automàticament el cor de l'home. És precís que estigui ben "orientada", perquè, com qualsevol acte humà, posseeix una ambigüitat intrínseca: pot ser un signe tant del més pur amor de Déu com del narcissisme espiritual més radical.

2. La despossessió del jo

Per això, l'oració no pot ser un replegament sobre si, sinó un camí de despossessió del jo:

"Ser sufí és deslliurar-se de tota preocupació, i la pitjor de totes és la del jo. Mentre t'ocupes de tu mateix, estàs separat d'Allâh. El camí cap a ell és només d'un pas: sortir de tu mateix".

(*Junayd, s. IX-X*)

3. La desaparició de la dualitat

A poc a poc, el jo va desapareixent per tal que Déu prengui tot el protagonisme. Aquell "convé que Ell creixi i que jo disminueixi" (Jn 3,30) de Joan Baptista referint-se a Jesús, és viscut en tota la seva radicalitat pel sufisme respecte a Déu. L'home no sols decreix sinó que acaba desapareixent per complet:

"De l'estadi del "jo", el sufí passa al de "no sóc jo i Tu ets"; després a l'estadi de "jo no sóc i Tu no ets", perquè el sufí és ara un amb l'U. La visió d'Allâh i la recepció de la seva llum significa unificació i unió amb la seva essència, que és la Llum de les llums".

(Al-Sohrawardî, s. XII)

Quan el sufí es desposseeix completament del seu "jo" no queda ja més que el "Tu" de Déu. No obstant això, aquest no és l'últim estadi de la unió amb Déu ja que Déu encara és un "Tu", i per tant queden encara restes d'alteritat entre Déu i l'home. És precís que Déu com un "Tu" desaparegui també.

4. Veure Déu en l'home y a l'home en Déu

Per això Hallâj pot clamar dient: "Jo sóc Déu" (lit. "La Realitat"), i tenir la gosadia de dir:

"Jo sóc aquell que estimo,
i aquell que estimo és jo
Som dos esperits que habiten en un cos
Quan em veus a mi el veus a ell,
i quan el veus a ell, ens veus als dos."

(Hallâj, s. X)

Pocs textos de la tradició musulmana s'acosten tant a l'experiència cristiana de què en un home, Jesús de Natzaret, s'ha fet present Déu mateix.

5. El camí 'crístic' d'alguns sufís

Hallâj sent que el seu camí d'identificació amb Déu passa per seguir les petjades del Jesús crucificat. Abans de ser clavat en una creu, veu la mort com les portes de la vida:

Concediu-me la mort, companys.
En morir es troba la vida,
el meu morir és sobreviure.
La meva vida és morir.
L'abolició del meu ésser és el millor dels dons.
Sobreviure, el pitjor dels danys.
La meva vida ha disgustat la meva ànima
entre aquestes ruïnes que s'ensorren.
Mateu-me, doneu a les flames
els meus ossos mortals.

(Hallâj, ss. IX-X)

6. Donar a llum al Jesús que portem dins

En el sufisme, Jesús és presentat sovint com a model de la perfecció espiritual i, per a alguns místics, aquest camí passa per deixar que el nostre cos engendri al Jesús que portem dins:

"El nostre cos és semblant a Maria: cadascú té un Jesús en el seu interior, però aquest no pot néixer fins que els dolors de part no es manifestin en nosaltres."

(*Râmî, s. XIII*)

7. La iniciativa és de Déu

En aquest camí de desposseïció, Déu té sempre la iniciativa. Així els ho recorda Jesús als seus deixebles: "no m'heu escollit vosaltres a mi; sóc jo qui us he escollit" (Jn 15). Al-Bistâmî, un dels primers místics de l'Islam viu la mateixa experiència:

"Al principi estava jo equivocant en quatre punts. M'esforçava per tenir a Allâh present, per conèixer-lo, per estimar-lo i per cercar-lo. En arribar a la fi em vaig adonar que ell em tenia present abans que jo no ho fes, que el seu coneixement havia precedit al meu, que el seu amor cap a mi havia existit abans que el meu amor cap a ell, i que em va cercar abans que jo no el cerqués".

(*Al-Bistâmî, s. IX*)

8. En les soledats de la nit...

La relació del místic amb Déu és descrita sovint com la de dos amics que passen llargues hores conversant i compartint mútuament la seva intimitat. El lloc de tals trobades és la catifa de l'orant, que es converteix en el seu temple, *en la seva tenda de l'encontre*, en la seva *terra sagrada*. Per això el creient es descalça com Moisès davant la bardissa ardent. En ella, el místic passa molt més temps que l'estricta de les cinc oracions diàries. Dedicava llargues hores de la nit a aquesta conversa íntima. La nit no significa només la quietud, la pau i la soledat, sinó també la transcendència de tot allò que s'ha creat, de tot el que "apareix" durant el dia. Per això, en Sant Joan de la Creu, és la nit la que ajunta l'estimat amb la seva estimada i, per això també, Mahoma realitza la seva ascensió mística celeste de nit, fins a trobar-se amb la font de tota llum. Aquesta ascensió del Profeta és el camí que tot *pelegrí* ha de realitzar. No obstant això, aquest viatge no consisteix en cap desplaçament exterior sinó en un viatge fins al centre mateix de nosaltres mateixos, allà on es descobreix -amb Sant Agustí- que "Déu és més íntim que la meua pròpia intimitat".

"Tinc un amic que visito en les soledats,
present, encara que escapi a les mirades.
Em veuràs prestar-li oïda
per percebre el seu llenguatge
sense remor de paraules.
Les seves paraules no tenen vocals ni elocució,
ni gens de melodia de sons.
És com si m'hagués fet
interlocutor de mi mateix,
comunicant amb la meua inspiració,
amb la meua essència, en la meua essència,
present, absent, pròxim, allunyat,
inabarcable per la descripció de les seves qualitats.
Està més pròxim que la consciència de la
imaginació.
És més íntim que el llamp de la inspiració."
(*Hallâj, ss. IX-X*)

9. La posternació del cor

L'orientació del cor és la seva *qibla*, la seva Meca, la direcció cap a la qual es prosterna el seu cor. La posternació corporal (*sujûd*) no és més que l'exteriorització de la posternació del cor. Ara bé, el místic sufí és aquell que troba Déu *en totes les coses* perquè descobreix que totes són teofanies de Déu. Per això, totes les religions *exhalen un perfum* de veritat, ja que, malgrat prosternar-se cap a "coses" diferents en actitud d'adoració, totes es prosternen cap al Déu teofànic que es manifesta en elles.

L'experiència mística que porta al reconeixement de la presència de Déu en tot està simbolitzada en el sufisme d'Ibn 'Arabî pel pelegrinatge a la Meca. L'oració musulmana està sempre "orientada". Però, si fos possible pregar des de l'interior mateix de la Ka'aba no hi hauria "direcció", o el que és el mateix, es descobriria que qualsevol orientació és vàlida. La Ka'aba és per al musulmà el *centre del món*, el *Pol* de l'univers. De la mateixa manera que la brúixola es torna *boja* en el Pol Nord, el cor del creient queda embriagat davant la presència de la Ka'aba i descobreix que Déu ens sorprèn des de qualsevol direcció. Si el centre del Cosmos és la Ka'aba, el centre del *microcosmos*, de l'home, és el cor. Aquest, igual que la Ka'aba, és com un cub, és a dir, enfocat cap a totes les direccions de l'espai, perquè Déu se li acosta des de tots els costats. Ibn 'Arabî, situat des d'aquest *centre del món* viu la seva religió com la síntesi de totes les altres i diu:

Va haver-hi un temps en què jo censurava el meu proïisme
si la seva religió era diversa de la meva.

Ara el meu cor acull tota forma:

prat per a les gaseles,
claustre per als monjos,
temple per als ídols,
Ka'aba per al pelegrí,
taules de la llei,
volum de l'Alcorà.

Amor és la meva religió,
a qualsevol part que s'orienti.

(*Ibn 'Arabî, s. XIII*)

10. Primacia de la caridad

El sufisme centra la seva preocupació en la transformació del cor per arribar a unir-se amb Déu. El gran místic al-Ghazâlî (s. XI-XII) adverteix contra la temptació de caure en un espiritualisme individualista i esmenta un dita atribuïda a Jesús.

"Jesús, la pau estigui amb ell, va veure un home i li va preguntar: "Què fas?" - L'altre va respondre: "Estic adorant Déu". - Jesús va replicar". I qui es cuida de la teva subsistència?" - "El meu germà", [va respondre]. [Jesús li va dir:] "Doncs bé, el teu germà és millor adorador que tu".

(*al-Ghazâlî, s. XI*)

Jaume Flaquer, sj.
Octubre de 2005

Els textos han estat extrets de:

K.BEN DRISS, *Sidi Hamza al-Qâdiri Boudchich: le renouveau du soufisme au Maroc.*

FÉLIX PAREJA, *La religiosidad musulmana.*

RÛMÎ, N. *Le Livre du dedans, V.*

JOMIER, JACQUES, *Jésus tel que Ghazâlî le présente dans "al-Ihyâ".*